

Justitsministeren (Hans Hækkerup): Jeg vil gerne sige til det ærede medlem, at der jo intet er holdt skjult for revisionsmyndighederne. Revisionsdepartementet har haft disse regnskaber til gennemsyn og har altså været kendt dermed. Det viser sig jo også derved, at revisionsdepartementet har rejst sagen, og at vi har haft en intern brevveksling derom.

Nu siger det ærede medlem, at jeg burde have givet disse oplysninger tidligere. Med fare for ikke at blive troet, bliver jeg nødt til at sige, at jeg havde ikke denne sag i tankerne, da vi for et år siden diskuterede politikasserne, ellers er det klart, at det havde været naturligt for mig at nævne det, fordi jeg måtte risikere, at der kunne rejses en debat som den, der nu er rejst.

Jeg vil dernæst sige til det ærede medlem, at når jeg har handlet, som jeg har, er det, fordi jeg mener at have hjemmel dertil. Denne hjemmel findes — ja, det lyder måske ejendommeligt — i plakat af 19. februar 1819 og kancelliskrivelse af 30. januar 1844, som stadig er det lovmæssige grundlag for anvendelsen af politikassernes midler. Der er heri ikke stillet andre begrænsninger for adgangen til at disponere over disse midler, end at de ikke må anvendes til udgifter, som er politiet uvedkommende. Det er det, der er baggrunden.

Dernæst skal jeg sige til det ærede medlem, at naturligvis vender vi tilbage til denne sag. Politikasseudvalget afgiver sin betænkning inden udgangen af dette finansår, og på dette grundlag vil en forhandling blive optaget mellem justitsministeriet, finansministeriet og revisionsdepartementet.

Må jeg endelig gøre en afsluttende bemærkning. Det er ganske i sin orden, at man i det høje ting, i offentligheden og i pressen kritiserer en af mig truffen beslutning. Det må jeg finde mig i, det er klart, også den form, man giver sin kritik. Men jeg beklager, at man nogle steder har fundet det rimeligt at udstrække den kritik til de embedsmænd, hvis navne man har bragt frem på en måde, som jeg synes er aldeles urimelig. Man kan ikke behandle veltjente tjenestemænd, som det her er sket. Anklagen må rettes imod ministeren.

Hermed sluttede spørgsmålet, og spørgetiden var dermed til ende.

Den næste sag på dagsordenen var:

Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående forslag til lov om ændring i lov om folkeregistre.

Valgt blev: *Bjørn Krogh, Nina Andersen, Thomas Have, Hougaard, Otto Mørch, Helge Nielsen, Orla Pedersen, Kaj Rasmussen, Jens P. Jensen, Ejner Kristensen, Svend R. Jensen, Conrad Kofoed, Jacob Sørensen, Vestergaard Poulsen, Gerda Møller, Gertie Wandel og Zastrau.*

Den sidste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om ændringer i lov om værnepligtiges anvendelse til civilt arbejde [af O. Mathiasen m. fl.].

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 275, fremsættelsen i tidenden sp. 907).

Lovforslaget sattes til forhandling.

Indenrigsministeren (Lars P. Jensen): Det lovforslag, som de ærede medlemmer hr. O. Mathiasen, hr. Morten Lange, hr. Aksel Larsen, hr. Herluf Rasmussen og hr. Skræppenborg-Nielsen her har fremsat, er jo identisk med to tidligere fremsatte lovforslag, ét af 15. marts 1961 og ét af 12. oktober 1961. Det ærede medlem hr. O. Mathiasen gør jo også i bemærkningerne opmærksom på, at det er i uændret form, at dette lovforslag nu fremsættes for tredje gang,

Det ærede medlem henviser til de bemærkninger, der ledsagede det først fremsatte lovforslag. Da vi sidste gang behandlede lovforslaget, henviste jeg til min forgængers bemærkninger, og det kunne jeg sådan set også nøjes med på nuværende tidspunkt. Jeg synes heller ikke, der er nogen grund til at tage en lang debat om de problemer, som dette lovforslag omhandler. Jeg har ved tidligere behandlinger nævnt, at der findes ting i det lovforslag, der er fremsat, som jeg synes er rigtige, og at der findes ting i lovforslaget, som jeg synes ikke er rigtige.

Men når jeg har sagt det, holder min gode vilje også op, hvis jeg må bruge dette udtryk, Jeg står noget uforstående over for, at det

[Indenrigsministeren.]

ærede medlem og hans parti har fremsat dette lovforslag. Det ærede medlem ved, at der til det tidligere nedsatte udvalg blev sendt en del materiale, dels om hvordan militærnægterne blev behandlet, dels om hvordan man tog på dette spørgsmål i Holland, i England, i Norge og i Belgien. Det ærede medlem ved, at udvalget ikke fik gjort sit arbejde færdigt. Det ærede medlem ved, at han rettede en henstilling til mig om at undersøge, hvordan det kunne komme til at ligge, hvis man ønskede at anbringe militærnægterne på statshospita-lerne eller på sygehusene, og det ærede medlem er vidende om, at jeg i sommerens løb har ladet dette undersøge ret grundigt. Det ærede medlem ved også, at jeg har givet ham besked på, at jeg ikke var helt tilfreds med den konklusion, der var draget af denne undersøgelse. Endvidere må det ærede medlem være opmærksom på dels fra pressen, dels andre steder fra, jeg vil også tro fra organisationen Aldrig mere Krig, at vi i indenrigsministeriet har sat et arbejde i gang for at undersøge mulighederne for en ændring af militærnægternes arbejde inden for lovens rammer, og dette arbejde er vi i fuld gang med i indenrigsministeriet.

Jeg vil også gerne understrege, at jeg personlig har gjort det ærede medlem opmærksom på, at såfremt dette arbejde ikke førte til noget resultat, ville jeg underrette det ærede medlem om det, således at han kunne fremsætte forslaget. Derfor står jeg noget uforstående over for, at det ærede medlem og hans parti på nuværende tidspunkt har fremsat dette forslag.

Nu skal jeg gerne understrege, at dette, at det ærede medlem og hans parti har fremsat lovforslaget, skal ikke komme de folk til skade, som er militærnægtere, og som befinder sig enten i Kompedallejren eller i lejren i Gribskov. Vi vil selvfølgelig fortsætte med det arbejde, vi har påbegyndt i indenrigsministeriet, ud fra rent saglige synspunkter. Men jeg fristes til at spørge det ærede medlem: hvad er egentlig begrundelsen for, at det ærede medlem og hans parti netop på nuværende tidspunkt med den viden, som det ærede medlem må have om disse spørgsmål, fremkommer med forslaget? Vi vil fortsætte arbejdet, og nu da lovforslaget er fremkommet — uheldigt, synes jeg det er,

det gavner ikke sagen — vil jeg heller ikke sætte mig imod, at dette lovforslag bliver henvist til et udvalg på 17 medlemmer, hvor vi kan drøfte forslaget videre.

Ordføreren for forslagsstillerne (O. Mathiasen): Når den højtærede indenrigsminister finder det mærkværdigt eller noget i den retning, at jeg for tredje gang har fremsat et sådant lovforslag, kan jeg nu ikke rigtig forstå det, og jeg vil gerne i den forbindelse gøre opmærksom på, hvordan hele denne sag er blevet behandlet, siden vi første gang fremsatte forslag.

Vi fremsatte første gang forslag — som den højtærede indenrigsminister gjorde opmærksom på — i marts 1961, og vi havde det til første behandling i april måned, hvorefter det gik i udvalg, og dette udvalg holdt ét møde i det folketingsår, hvor man vedtog ad officiel vej, som den højtærede minister gjorde opmærksom på, at fremskaffe oplysninger om militærnægterforhold i andre lande, i Norge, England, Vesttyskland og Holland. Så skete der ikke mere i udvalget i det folketingsår.

Vi fremsatte igen et lovforslag i samme form i oktober 1961, hvilket forslag kom til første behandling i november måned, og her oplyste den højtærede indenrigsminister, at de ønskede oplysninger udefra var indkommet; så vidt jeg ved eller har erfaret fra anden side, var de allerede indkommet i juli måned.

Vort forslag gik så igen i udvalg, som holdt ét møde, hvor der blev givet udtryk for, at man ønskede mere konkrete ting frem i forslaget om de arbejdsområder, hvor vi kunne tænke os at få militærnægterne anbragt, og man henstillede til mig personligt at prøve at finde sådanne arbejdsområder frem. Jeg påtog mig opgaven, fordi jeg interesserede mig så meget for denne sag, selv om jeg nok synes, det var lidt underligt, for det er vist kutyme, at det er folketingsudvalget selv, som ved sin formand påtager sig sådanne opgaver, og selv om forslaget nævner en række konkrete arbejdsopgaver i modsætning til den gældende lov, hvor der kun siges, at nægterne skal beskæftiges ved civilt arbejde, som ikke må tjene militære formål.

De nærmere bestemmelser er hidtil blevet fastlagt af indenrigsministeriet ad rent ad-

[O. Mathiasen.]

ministrativ vej. Det kunne man altså også gøre her, mener jeg. Men ved velvilje fra den højtærede indenrigsministers side blev der så rettet henvendelse til hospitaler og stats-hospitaler, om man dér kunne finde anvendelse for militærnægternes arbejdskraft. Jeg havde i forvejen ved forhandling med repræsentanter for militærnægterlejrene fået at vide, at man dér var absolut positivt indstillet over for et sådant eventuelt arbejdsområde. Så vidt jeg ved, er der for længst kommet svar fra hospitalerne. Jeg har ikke fået resultatet tilstillet, men efter forlydende er svarene temmelig negative. Man synes ikke at være interesseret i den tilbudte arbejdskraft, selv om der mig bekendt er stor mangel på arbejdskraft på hospitalerne. Jeg må tillade mig at gøre opmærksom på en stor artikel i dag på Politikens forside, hvor der gøres rede for disse forhold, og hvor man bl. a. siger, at det er ganske katastrofalt, som man mangler arbejdskraft på samtlige vore hospitaler. Ganske vist er det jo rigtigt, at det først og fremmest er uddannede sygeplejersker, man mangler, men det siges dog også i artiklen, at det er meget vigtigt, at man med det samme gør sig klart, at denne sag ikke blot drejer sig om sygeplejersker, men om alle, der arbejder på hospitalerne, såvel rengøringsassistenter som læger.

Jeg vil gerne om hele denne sags handlingsforløb sige, at jeg finder det ganske i sin orden, at en parlamentarisk, demokratisk regering, som har et flertal i folketinget — i dette tilfælde ganske vist et meget mikroskopisk flertal — naturligvis har første ret til at fremsætte de lovforslag, man ønsker behandlet og vedtaget, og ret til at få forslagene behandlet forsvarligt. Vi har i mit parti altid været villige til at behandle forslagene på denne måde, men ifølge forretningsordenen har et mindretal, ja, selv et enkelt medlem, den samme ret. Vi har fremsat vort lovforslag. Det kan ingen hindre os i, men den høje regering og det høje folketing kan forhindre os i at

få vort forslag frem til en sagligt forsvarlig behandling på lige fod med regeringsforslag, og det er det, vi synes er sket med vort forslag.

Det er givet, at et lovforslag skal have en grundig behandling, og det er også klart, at et forslag tit kræver en langvarig behandling; men forholdet er jo det, at vort forslag snarest ingen behandling har fået. Det er vist det, man kalder at sylte et lovforslag. Jeg mener, jeg tør sige, at jeg er et fredeligt menneske, og jeg vil helst ikke bruge stærke ord, men jeg synes, at vort forslag har fået en ikke fair behandling i det høje ting.

Vi har altså fremsat vort lovforslag for tredje gang, og nu forventer vi, at det vil få en virkelig saglig og realistisk behandling og komme frem til en positiv afgørelse, og det ønsker vi naturligvis først og fremmest for selve sagens skyld. Vi synes, at de landsmænd, som dette lovforslag drejer sig om, har et krav på nu at få klargjort, hvorvidt det høje folketing er villig til at ændre loven, således at de får mere rimelige og fornuftige arbejdsvilkår.

Vedrørende selve lovforslaget skal jeg henvise til de bemærkninger, som jeg før har haft lejlighed til at fremkomme med her fra talerstolen, idet jeg dog har et par ting yderligere at tilføje.

Så vidt jeg ved, var Danmark det første land, der gennemførte en lovgivning, som giver de unge mænd ret til at blive fritaget for militærtjeneste mod at udføre civilt arbejde i stedet; det var i 1917, og loven kan altså fejre 45 års jubilæum i år. Men senere er andre lande fulgt efter, og det kan konstateres, at vi er sakket bagud på dette område.

I flere lande har man en ordning for militærnægterne, som er betydelig mere frisindet, betydelig mere demokratisk og betydelig mere fornuftig end den, vi har efter den gældende lov her i landet. Det gælder Norge, det gælder England, det gælder Holland, og det gælder endog Vesttyskland. Disse steder bliver militærnægterne tildelt

[O. Mathiasen.]

arbejdsopgaver af civil art, samfundsgavn-
lige opgaver, som er mere tilfredsstillende
for nægterne selv.

I Norge har man f. eks. for nylig truffet
en ordning af ganske særlig art, idet man
har bestemt, at den løn, som militærnæg-
terne kan få for deres arbejde i det civile
erhverv, altså ud over det, de ellers skulle
have, indbetales i en fond, som skal an-
vendes til støtte for hjælpearbejdet i ud-
viklingslandene, en ganske god ordning efter
min mening. Og i Frankrig, et land, som
vi her i Danmark gerne skulle kunne kon-
kurrere med med hensyn til frisindethed og
demokrati, er man for tiden i gang med at
gennemføre en ordning, således at militær-
nægterne — der er mange af dem, og man
har hidtil behandlet dem som de værste
forbrydere, også dem, der nægtede at gøre
krigtjeneste i Algeriet — nu alle sammen
bliver løsladt af fængslerne, hvor flere har
siddet i indtil 20 år. De bliver nu anbragt i
civile lejre, hvor man skal prøve at finde
fornuftigt arbejde til dem. Men dette resul-
tat har ganske vist kostet både blod, sved
og tårer, bl. a. derved, at en 74-årig pacifist
gennemførte en 22 dages sultestrejke i
fængslet. Han blev løsladt, efter at selve
de Gaulle havde givet bestemt løfte om, at
der ville blive gennemført en lov af den art,
som jeg omtalte før. Det var i Frankrig.

Selv om hovedformålet med vort lov-
forslag er, at nægterne bliver indsat på for-
nuftige og samfundsgavnige arbejdsom-
råder, har jeg ikke noget imod at gå ind
på den tankegang, som det ærede medlem
hr. Østergaard — som ikke er til stede, af
gode grunde — var inde på ved behandlin-
gen af det tilsvarende forslag i fjor. Det
ærede medlem talte nemlig om det urime-
lige i, at militærnægterordningen kostede
tæt ved 1 mill. kr. om året, det vil sige for
tiden ca. 12.000 kr. om året pr. militær-
nægter. Ganske vist synes jeg, at der er
noget misvisende i, at det ærede medlem og
hans parti samtidig går ind for et militær-
væsen, hvor hver soldat koster staten det
tredobbelte årlig. Men det er en sag for sig;
lad gå med det. Lad os nu gøre et forsøg
på at spare staten for de fleste af de penge,
som den gældende ordning koster. Lad os
samtidig lade de unge mennesker komme

til at gøre en virkelig positiv indsats i sam-
fundets tjeneste.

Og så til sidst: jeg har fra flere sider hørt
noget om, set noget om, set det skrevet, at
når man på hospitalerne ikke mener at
kunne anvende militærnægterne, så skyldes
det bl. a. hensynet til fagforeningerne. Jeg
vil gerne hertil sige to ting. For det første
kan jeg oplyse, at i de lande, som jeg nævnte
før, hvor man benytter militærnægterne på
hospitalerne og ved sociale foranstaltninger,
ved undervisning og lignende, har man mig
bekendt overhovedet ingen uoverensstem-
melser med fagforeningerne. I Tyskland
f. eks. er der en repræsentant for fagfor-
eningerne i den kommission, som behandler
militærnægtersagerne. Han godkender på
forhånd overførelsen til civilt arbejde.
Endelig har jeg en så god tro til de danske
fagforeninger og deres folk, at jeg er over-
bevist om, at man fra den side ikke vil have
noget som helst at indvende imod, at mili-
tærnægterne, som vel for øvrigt som regel
også på en eller anden måde er organiserede,
bliver anbragt på arbejdsområder, hvor de
kan gøre en positiv indsats til gavn for
samfundet og sig selv.

Jeg skal med disse bemærkninger så ind-
trængende, som det er mig muligt, henstille
til det høje ting, at man går ind i en reali-
tetsforhandling om lovforslaget, så der snar-
rest kan foreligge et positivt resultat i
denne sag.

Blot endnu en lille ting henvendt til den
højtærede indenrigsminister. Jeg må sige,
at jeg fik en hel del at vide, som vi havde
talt om privat; det troede jeg ikke, man
talte om heroppefra. Men det skal jeg lade
ligge. Hvis det er rigtigt, at ministeriet
arbejder med et andet lovforslag, et nyt
lovforslag, som på en eller anden måde går
ud på at forbedre forholdene mere eller
mindre, kan jeg sige, i den retning, vi
ønsker, har jeg sandelig ikke noget imod,
at dette lovforslag kommer frem, og at vort
lovforslag bliver lagt til side eller måske
kan indgå i drøftelserne. Det har jeg bestemt
ikke noget imod. Jeg har sagt engang før
her fra denne talerstol, at det selvfølgelig
ikke drejer sig om, hvorvidt mit parti
eller andre kan få den sag gennemført.
Det er en selvfølge. Bare vi kan få et resultat
frem til gavn for nægterne, så er vi særdeles

[O. Mathiasen.]

veltillfredse, men det må ikke vare 2 år til, for så bliver vi for utålmodige.

Niels Matthiasen: Det er måske, fordi det ærede medlem hr. O. Mathiasen har tænkt på, at alle gode gange er tre, at han har skyndt sig sådan med at fremsætte sit lovforslag, men jeg må sige, at jeg kommer mere til at tænke på efter den højtærede indenrigsministers bemærkning, at tredje gang så tager man ham og putter i den sorte gryde.

Vi er fra socialdemokratiets side villige til at foretage en drøftelse af, om der findes andre muligheder end de nu eksisterende for at anvende militærnægternes arbejdskraft, men jeg vil også gerne understrege igen, at det er en forudsætning, at de ikke får nogen fortrinstillig i forhold til de unge, der aftjener deres værnepligt i forsvaret.

Det fremgik, at det ærede medlem hr. O. Mathiasen havde en hel del oplysninger, som de andre af udvalgets medlemmer ikke har. Jeg ved ikke, hvor det ærede medlem har fået dem fra, men jeg vil da i hvert fald gerne have at vide først, hvad man har svaret fra de institutioner og organisationer, som bliver berørt ved beskæftigelse af militærnægtere. Jeg synes også, det er ganske interessant, at det ærede medlem kender den danske fagbevægelses stilling til problemerne. De er selvfølgelig glade for den tillid, tror jeg, som det ærede medlem hr. O. Mathiasen viser dem, men jeg vil da gerne vide, hvad fagforeningerne udtaler på disse områder. Vi vil fra mit partis side lægge afgørende vægt herpå, og jeg må gå ud fra, at det samme også gælder for det ærede medlems parti.

Må jeg sige til slut, at ved den foregående behandling her i tinget af det tilsvarende lovforslag sagde jeg, at jeg var bange for, at det var et paradeforslag. Det viser sig altså, at det er et politisk forslag, og jeg må sige, at jeg egentlig ikke er blevet rystet i den opfattelse, som jeg fremsatte første gang.

Sinnbeck: Venstres principielle stilling til denne sag er fortsat den, som vor ordfører i spørgsmålet, det ærede medlem hr. Østergaard, tidligere har givet udtryk for. Vi

vil gerne, hvis der er mulighed derfor, skabe rationalisering på disse områder, men jeg må også sige, at udvalgsarbejdet og de forslag, der er kommet fra socialistisk folkeparti i så henseende, kun har øget vore betænkeligheder. Vi mener ikke, at der hidtil er kommet konkrete ting frem, men vi vil i øvrigt gerne fortsat være med i et udvalgsarbejde.

Må jeg tilføje til det ærede medlem hr. O. Mathiasen, at når han heroppefra efter de taler, han har holdt om forsvarsspørgsmål, kalder sig en fredelig mand, så mener jeg, det er stærkt sagt.

Adolph Sørensen: Der var noget næsten ironisk i den idéassociation, det ærede medlem hr. O. Mathiasens tale fremkaldte, når han citerede den gamle barkede kriger Churchills ord om blod, sved og tårer. Det ærede medlem har jo afsløret sig som en entusiastisk og vedholdende, om ikke kriger så dog forkæmper for dette forslag, og det må man næsten medgive en vis form for beundring.

Derudover vil jeg gerne sige, at jeg stort set kan nøjes med at henvise til mit partis to tidligere ordføreres udtalelser om dette forslag, men jeg føler alligevel trang til at sige, selv om sagen jo har en ganske overordentlig alvorlig baggrund, at det næsten er at karakterisere som en lidt dårlig vittighed i mine øjne, når man med det nye stk. 2 til § 1 i lovforslaget bl. a. går ind for, at de unge — som dog, selv om deres motiver til at nægte at lade sig uddanne i det danske forsvar er nok så idealistisk betoned, alligevel unddrager sig den forpligtelse over for fædrelandet, som andre unge påtager sig — skulle præmieres ved f. eks. at blive udsendt som deltagere i eller som danske repræsentanter i internationalt hjælpearbejde; det er næsten for stift et stykke og for meget forlangt.

Der er jo ønsket et fortsat udvalgsarbejde, og det vil vi naturligvis deltage i, men jeg kan ikke på forhånd love en velvillig indstilling over for det lovforslag, der her er fremsat, fordi vi har den stærke opfattelse, at det vist — som det allerede er sagt af den ærede socialdemokratiske ordfører — er stærkt politisk betonet. Vi ønsker i hvert fald ikke at række hånd til en svækkelse af den meget værdifulde egen-

[Adolph Sørensen.]

skab, som vi anser forsvars- og værneviljen for at være.

Else-Merete Ross: I 1950 fremsatte det radikale venstre et ændringsforslag til loven om værnepligtiges anvendelse til civilt arbejde. Det gik bl. a. ud på, at de indkaldte skulle have mulighed for mere produktivt arbejde end skovarbejde. Den 18. januar 1961 opfordrede jeg i spørgetiden den daværende indenrigsminister til at undersøge mulighederne for mere produktivt arbejde for militærnægterne. Med 11 års mellemrum fik det radikale venstre det samme svar, nemlig at ministeriet til stadighed havde opmærksomheden henvendt på spørgsmålet om at finde nye arbejdsmuligheder til supplerung af skovarbejdet. Jeg skal ærligt indrømme, at jeg har vanskeligt ved at tro, at der er blevet spekuleret særlig intensivt i ministeriet i de 11 år for at finde nye muligheder, men nu foreligger der materiale om, hvordan man ordner militærnægternes forhold i andre NATO-lande, og der er efter min mening både i Norge og i Holland ordninger, som kunne være anvendelige også i Danmark.

Det ærede medlem hr. O. Mathiasen ved udmærket godt, at der for øjeblikket i indenrigsministeriet netop foregår undersøgelser af, om nogle af disse ordninger kunne indpasses hos os, og på hvilken måde.

Så vidt jeg forstår, har indenrigsministeriet foreløbig ikke mødt nogen særlig imødekommehed, hverken hos hospitalerne eller hos fagforeningerne, og jeg vil derfor gerne henstille til den højtærede minister, at det bliver nærmere undersøgt, hvordan man i Holland, Norge og Vesttyskland har været i stand til at få ordninger gennemført hos de samme instanser, som hos os er afvisende.

Jeg vil gerne spørge det ærede medlem hr. O. Mathiasen, om det ikke er rigtigt, at der forelå en aftale mellem ham og den højtærede indenrigsminister om, at man ikke ville genfremsætte lovforslaget, før ministeriets undersøgelser var gjort færdige, eller i hvert fald ikke uden man havde talt med den højtærede minister om det. Hvis det er tilfældet, hvorfor er lovforslaget så genfremsat nu? Jeg må indrømme, at jeg har været naiv nok til at tro, at det ærede medlem oprindeligt fremsatte sit lovforslag ud fra en

ærlig vilje til at skaffe militærnægterne mulighed for mere samfundsnyttigt arbejde. Jeg beklager meget, at jeg har taget fejl. Havde den ærlige vilje været til stede, så havde det eneste rimelige været at lade den højtærede minister fortsætte med de undersøgelser, der er i gang.

I et møde, hvori undervisningsministeren og jeg deltog, har den højtærede indenrigsminister sagt, at undersøgelserne vil fortsætte, og derfor er jeg absolut overbevist om, at der vil kunne findes frem til forskellige nye muligheder.

Jeg er bestemt ikke tålmodig af natur og ville gerne snart have oplysninger om, hvilke nye arbejdsmuligheder der kan peges på, men i sagens interesse finder jeg, at det er det eneste rigtige at bekæmpe sin utålmodighed.

Jeg vil gerne takke den højtærede minister, fordi han er mere imødekommende og forstående end sine forgængere. Da lejrchef Funder i Gribskovlejren spurgte, om han måtte lade en del af militærnægterne hjælpe Dansk Røde Kors med sortering og pakning af tøj, der skal sendes til Algeriet, fik han omgående tilladelse til det. Fra mandag til fredag i forrige uge sorterede og pakkede 20 mand fra Gribskovlejren for Røde Kors her i byen. I denne uge er 16 mand beskæftiget; på fredag vil det vel blive afgjort, om Røde Kors også har brug for mandskab i den kommende uge. Jeg ved fra en af deltagerne, at det bestemt ikke har været nogen form for skovtur, men et anstrengende og krævende arbejde, der blev udført. Jeg ser heri et bevis på god vilje til at nå frem til en smidigere ordning.

For at der ikke skal være nogen misforståelse, vil jeg dog gerne understrege, at jeg principielt er tilhænger af en ordning af de civile værnepligtiges arbejde helt på linje med de ordninger, der findes i Norge og Holland, og her vil jeg gerne gøre opmærksom på, at disse lande har haft ordninger med lejre og arbejde, sådan som vi har det nu, men at de har ændret deres system, så det er til større gavn for samfundet og giver de unge en fornemmelse af virkelig at yde en indsats for deres land i den tid, de er indkaldt. Jeg håber, at der engang i dette høje ting vil være politisk mulighed for at få gennemført lignende ordninger, og det ville måske fremme forståelsen, hvis medlemmer

[Eise-Merete Ross.]

af folketinget fik mulighed for at se, hvordan disse ordninger fungerer f. eks. i Holland eller Norge.

Bækgaard: Det kan vist kun være en slags hobby, medlemmer af socialistisk folkeparti har, når de nu for tredje år i træk fremsætter et lovforslag som dette, og jeg kan fuldstændig tilslutte mig det, som det ærede medlem hr. Niels Matthiasen sagde herom for lidt siden. Lovforslaget giver indtryk af, at forslagsstillerne ikke kan se, at et sådant lovforslag ikke har nogen forbindelse med tiden og udviklingen, men det har det efter min mening ikke. Som jeg har sagt før, respekterer jeg fuldt ud, at der er mennesker, som af samvittighedsgrunde ikke ønsker at gøre militærtjeneste, og for disse medborgeres skyld var der måske i sin tid et grundlag for, at vi fik en sådan lovgivning. Men nu om stunder, ikke mindst i de sidste tre år, har udviklingen tydeligt givet til kende, at den civile befolkning er udsat for en umådelig stor fare i tilfælde af en væbnet storkonflikt. Derfor er det for vort parti helt uforståeligt, at der er medlemmer i dette høje ting, som ønsker en lovgivning af denne art bibeholdt og endog udvidet, når problemet fuldt ud — og uden at nogens samvittighed, hvor sart den end må være, blev krænket — kunne løses gennem lov om civilforsvaret. For resten har de nuværende militærnægtere jo forleden i fjernsynets Aktuelt-udsendelse om tøjindsamlingen til Algeriet på udmærket måde godtgjort, at de er med til et arbejde i civilbeskyttelsen. Det ærede medlem hr. O. Mathiasen sagde sidste år, at han godt kunne tænke sig en ordning som den med tøjindsamlingen eller noget i den retning, blot den var helt frigjort fra militæret. Nu er altså de direkte implicerede, nemlig militærnægterne, gået et skridt videre og har givet et nap med for at lindre den nød, som det ærede medlem lige så vel som jeg ved er fremkaldt ved krigshandlinger.

I eftersommeren 1962 blev der, efter hvad der er meddelt mig, i en militærnægterlejr etableret sultestrejke, fordi arbejdet i lejren var for kedeligt og efter militærnægternes mening ikke særlig samfundsnyttigt. Jeg synes, det tyder på, at militærnægternes stillingtagen mere er dikteret af ønsket om at vække opmærksomhed end af samvittig-

hedsgrunde, for de danske forstfolk har som få været med til at gøre det danske samfund større og rigere, selv om deres arbejde først giver resultat på længere sigt.

Jeg er glad ved, at det ærede medlem hr. O. Mathiasen også er opmærksom på, hvilke udgifter vi har ved at opretholde vore to militærnægterlejre. Jeg kan oplyse, at de i det sidste år ifølge statsregnskabet yderligere er steget fra 831.000 kr. til 888.000 kr.

Efter det, jeg her har sagt, vil jeg håbe, at vi her i tinget bl. a. som følge af den debat, vi har haft i dag, kan komme ind i en realitetsdrøftelse om at afskaffe denne overflødige og kostbare lovgivning og lade den indgå i lovgivningen om civilforsvaret.

Indenrigsministeren (*Lars P. Jensen*)

Jeg skal ikke gøre så farlig mange bemærkninger, men vil dog gerne gøre en bemærkning til det ærede medlem hr. O. Mathiasen, der bemærkede, at efter forlydende skulle svarene både fra statshospitalerne og fra hospitalerne være negative. Det kan jeg godt bekræfte. Og når det ærede medlem henviser til en stor artikel i Politiken i dag om mangelen på sygeplejersker, kan jeg dertil sige, at selv om alle 75 militærnægtere i dag kom ind på danske hospitaler og statshospitaler, ville det jo ikke løse problemet. Endvidere vil jeg gøre det ærede medlem opmærksom på, at staten råder jo kun for statshospitalerne; alle de andre hospitaler, vi har, er kommunale hospitaler, og fra statens side kan vi ikke bestemme, hvordan deres organisationsforhold skal være, og hvem de skal ansætte på sygehusene.

Med hensyn til fagforeningerne kan jeg sige — og det skal også være et svar til det ærede medlem hr. O. Mathiasen — at det materiale, vi har modtaget fra statshospitalerne, fra sygehusene, fra Dansk Hospitalsforbund og Dansk Sygeplejerraad, selvfølgelig vil blive stillet til rådighed for udvalget i sin helhed, så udvalget selv kan vurdere, hvilke argumenter man har på statshospitalerne, på sygehusene og i de organisationer, der har med disse hospitaler at gøre.

Når det ærede medlem hr. O. Mathiasen siger, at en regering har den første ret til at fremsætte lovforslag, men at også enkelte medlemmer har ret dertil, er det fuldstændigt rigtigt, og det er der heller ingen der har

[Indenrigsministeren.]

bestridt; det har både et enkelt medlem i dette ting og et parti, hvad enten det er stort eller lille, ret til. Men det, jeg har omtalt, er noget andet. Det ærede medlem siger, at nu må han forvente, at dette forslag får en god behandling. Jeg synes ikke, at det ærede medlem efter den måde, hvorpå han har optrådt i denne sag, kan forvente noget som helst, for det er rigtigt, som det ærede medlem fru Else-Merete Ross oplyser, at jeg har talt med det ærede medlem som ordfører for det ærede medlems parti om dette spørgsmål og sagt til det ærede medlem, at jeg arbejder med det, og lovet det ærede medlem, at såfremt der ikke kom noget ud af dette, ville jeg meddele ham det. Det ærede medlem nævnte da over for mig, at såfremt han eller hans parti alligevel ville fremsætte forslag, ville han nævne det over for mig. Det har det ærede medlem ikke gjort. Det er altså ikke det ærede medlems ret til at fremsætte lovforslag, jeg bestrider; men jeg vil understrege den måde, hvorpå det ærede medlem har optrådt i denne sag. Jeg håber ikke, at det ærede medlems parti fremover vil bruge den slags metoder, så man ikke kan stole på de aftaler, man træffer med det ærede medlem og hans partis ordførere i de forskellige sager.

Når det ærede medlem optræder på den måde, eller når partiet har fremsat forslaget trods de aftaler, der har været mellem det ærede medlem og mig, ja, så må vi her i tinget betragte lovforslaget som et politisk forslag, og så er det jo et spørgsmål, hvorvidt det ærede medlem ved denne fremgangsmåde har gavnet militærnægterne og sagen som helhed. Det ærede medlem må jo vide, hvordan den politiske stilling er her i tinget. Det fremgår klart af de taler, der er holdt under de to tidligere behandlinger af dette lovforslag, og hvis man — og det vil jeg gerne — vil finde frem til en løsning, så vi kan — jeg er ikke uenig i det udtryk, det ærede medlem bruger — finde frem til noget mere fornuftigt arbejde til militærnægterne, så tror jeg det havde været rigtigere, om man havde fortsat dette arbejde, uden at dette lovforslag var kommet frem, og søgt på det givne grundlag at nå frem til en bedre løsning. Dette arbejde har det ærede medlem stukket en kæp i hjulet på, og det ærede medlem kan ikke fortænke

dette ting eller mig og mit parti og de andre partier i denne sal i, at vi betragter dette udspil fra det ærede medlem og hans parti som et politisk udspil. Det er mere et politisk spørgsmål for det ærede medlem og hans parti, end det er et spørgsmål om at få løst problemerne for militærnægterne.

Endelig omtalte det ærede medlem — og i øvrigt også det ærede medlem fru Else-Merete Ross — den måde, hvorpå man har løst problemet i andre lande, og nævnte Holland, Tyskland, Norge og England; og det ærede medlem hr. O. Mathiasen har nu også taget Frankrig med i argumentrækken. Jeg vil gerne understrege over for det ærede medlem hr. O. Mathiasen og også over for det ærede medlem fru Else-Merete Ross, at for Hollands vedkommende har man to grupper af militærnægtere. Den ene er med i hæren, men kan ikke anvende våben i tjenestetiden, og tjenestetiden forlænges med 8 måneder for disses vedkommende; men for egentlige militærnægtere er tjenestetiden en helt anden; dér forlænges den med 12 måneder. I Tyskland har man tjenestetid lig med den militære tjenestetid. Men vi ved ikke, hvordan ordningen administreres i disse lande. I Norge er militærnægternes tjenestetid lig forsvarrets plus 50 pct., og det forslag, der blev fremsat i 1958 om helt at ophæve lejrene og anvende de pågældende til civiltjeneste, f. eks. inden for brandvæsenet o. lign., blev aldrig nogen sinde gennemført. Når endelig det ærede medlem hr. O. Mathiasen tager England med, vil jeg heroverfor understrege, at i England er værnepligten ophørt, således at man ikke derovre har problemet med militærnægtere.

Som sagt, jeg vil trods dette forslag — for det skal ikke gå ud over militærnægterne — fortsætte mit arbejde med denne sag og undersøge problemet i ministeriet. Så må vi se, hvordan det vil udvikle sig, når vi får undersøgt, hvordan man administrerer disse ordninger i andre lande.

Ordføreren for forslagsstillerne (O. Mathiasen): Det er med noget ubehag, jeg går på talerstolen igen, men jeg synes alligevel, jeg må sige et par ord.

Det er jo ikke så rart at høre den højtærede indenrigsminister og flere af de ærede ordførere konstatere, at de har mistet troen på, at jeg er en ærlig mand,

[O. Mathiasen.]

der har fremsat forslaget for sagens skyld; de mener, at det er sket af politiske grunde. Men det må man tage med; det er, hvad man må finde sig i, når man tilhører et mindretal i denne sal. Særlig ondt gør det mig at høre det ærede medlem fru Else-Merete Ross, som jeg troede havde stor sympati for dette lovforslag, stille sig, om jeg så må sige, noget afvisende, og at dette især skyldes min person; det er jeg meget ked af, for jeg synes ikke, nægterne skal lide under, at jeg ikke kan betragtes som en ærlig mand i denne sag.

Det ærede medlem hr. Niels Matthiasen siger, at jeg er i besiddelse af nogle oplysninger vedrørende denne sag, som han og andre i udvalget ikke kender. Jeg er ikke rigtig klar over, hvad det ærede medlem mener, for jeg mener, at de oplysninger, jeg særlig har henvist til, oplysninger om disse forhold i andre lande, foreligger officielt og i lang tid har været til rådighed for udvalget. Jeg ved ikke, hvad det er for oplysninger, jeg skulle have givet, som man ikke kender fra anden side. Det skulle da være private ting, som jeg ikke vil komme ind på her; jeg troede ikke, man skulle drøfte private sager her fra talerstolen. Det ærede medlem hr. Niels Matthiasen hævder, jeg har sagt, at jeg kender fagforeningernes stilling. Hvad jeg har sagt, er imidlertid, at jeg har den absolutte tro på, at danske fagforeninger vil stille sig positivt over for at anbringe militærnægterne inden for positive arbejdsområder.

Men det værste er, at man siger, det er et politisk forslag. Det er det selvfølgelig også; det er sådan set alle forslag, der fremsættes her; men jeg forstår, man mener, det er et partipolitisk forslag, at det altså er et forslag, mit parti fremsætter ikke for nægternes skyld, ikke for at forbedre disses forhold, men for at mit parti på en eller anden måde kan få fordel af det. Jeg synes, jeg har sagt så klart som muligt, at det ikke er tilfældet. Men naturligvis: kan jeg ikke overbevise nogen om det, er der ikke noget at gøre ved det. Jeg tror, jeg må have lov at sige det på den måde, at jeg gennem hele mit liv, så længe jeg har haft en lille smule forstand, har kunnet snakke og skrive, har arbejdet for at skaffe bedre forhold for

militærnægterne; det har jeg i hvert fald arbejdet for i 40 år. Derfor synes jeg, det er lidt forkert at sige til mig, at nu fremsætter jeg sådan noget, bare for at det skal være til gavn for mit parti og ikke for militærnægterne. Jeg synes, det er lige stift nok — for at bruge et mildt udtryk — især når det kommer fra det ærede medlem hr. Niels Matthiasen, som jo dog i hvert fald ved noget om, at dette ikke er en ny sag for mig.

Det ærede medlem hr. Sinnbeck hævdede, at jeg ikke havde optrådt som den fredelige mand, jeg havde sagt jeg ville være. Det kan jeg ikke se jeg ikke har gjort. At jeg med nogen iver går ind for et lovforslag, som jeg forfærdelig gerne vil have gennemført, synes jeg da ikke beviser, at jeg ikke er en fredelig mand. Jeg bruger dog fredelige midler; jeg står dog kun her og snakker og prøver på, om jeg ikke kan få nogle til at forstå lidt af mine synspunkter. Andet gør jeg ikke, og derfor synes jeg nok, at jeg i høj grad må karakteriseres som en fredelig mand. Man har vel lov til at gå stærkt ind for et lovforslag uden af den grund at blive beskyldt for at være halvkrigerisk. Det ærede medlem hr. Sinnbecks bemærkning forstår jeg derfor overhovedet ikke.

Det ærede medlem hr. Adolph Sørensen talte om blod, sved og tårer. Dette udtryk, som jo kommer fra Churchill, nævnte jeg i forbindelse med en omtale af de franske militærnægtere, som unægtelig har udgydt både blod, sved og tårer for at nå det resultat, som de nu synes at være kommet til, så derfor synes jeg, det var helt rigtigt sagt.

Jeg skal så gøre et par bemærkninger til det ærede medlem fru Else-Merete Ross, som jeg jo i øvrigt har omtalt i forvejen. Det drejer om disse private samtaler, som jeg på en måde er ked af at komme ind på. Men når både det ærede medlem fru Else-Merete Ross og den højtærede indenrigsminister selv har nævnt disse samtaler her fra talerstolen, er jeg næsten nødt til at berøre dem. Det er rigtigt, at jeg ganske privat talte med den højtærede indenrigsminister om denne sag, og så vidt jeg erindrings — men det er jo ikke den slags ting, man noterer ned — blev der ikke truffet nogen aftale; det blev henstillet til mig, at vi ventede i nogen tid med at fremsætte vort lovforslag, fordi der var visse overvejelser

[O. Mathiasen.]

i gang. Jeg ved ikke, hvad jeg lovede; men jeg må sige, at der da i hvert fald må være grænser for, hvor længe vi skal vente — jeg husker ikke så nøje, hvor længe siden det er; det er vel et par måneder siden. I øvrigt har vi sådan set ikke fremsat dette lovforslag med andet sigte end at få sagen i gang, og jeg kan ikke se, at det, at vi nu for tredje gang har fremsat det, på nogen måde forhindrer behandlingen af dette spørgsmål, og dersom et eventuelt regeringsforslag skulle komme ind i billedet, kan de to forslag udmærket godt behandles samtidig; det kan vi ikke have det fjerneste imod. Det, vi ønsker, er at få sagen fremmet, og jeg gentager, hvad jeg sagde før, at om sagen fremmes på grundlag af vort lovforslag eller et regeringsforslag, et forslag fra det ærede medlem fru Else-Merete Ross, eller hvem det nu skal komme fra, er os i den forbindelse ganske ligegyldigt, bare vi får sagen fremmet. Jeg kan ikke forstå, at man mistror mig i denne henseende og ikke vil godkende, at det er i netop denne hensigt, vi har fremsat vort lovforslag.

Jeg kan ikke sige mere til den højtærede indenrigsminister om disse ting, end jeg allerede har sagt. Jeg mener ikke, der har været truffet nogen aftale; jeg mener ikke, jeg har brudt nogen aftale, og jeg er meget ked af, at den højtærede indenrigsminister nu siger, at jeg ved igen at fremsætte dette lovforslag har stukket en kæp i hjulet for sagens fremme. Er der noget, jeg ikke ønsker, er det sandelig at stikke en kæp i hjulet for sagens fremme. Jeg gentager over for den højtærede indenrigsminister, hvad jeg sagde til det ærede medlem hr. Niels Mathiasen, at det ikke er rigtigt, at vi kun ønsker at hyppe partipolitiske kartofler. Vi ønsker sagen fremmet, og hvis der inden alt for længe kommer et forslag fra den høje regering, som kan forbedre forholdene, har vi ikke det fjerneste imod, at vort lovforslag stadig venter lidt. Men som jeg sagde før: det må ikke vente så længe, som det har været at få behandlet de lovforslag, vi hidtil har fremsat.

Indenrigsministeren (Lars P. Jensen): Jeg kan altså med tilfredshed konstatere, at det ærede medlem nu fra folketingets talerstol bekræfter, at der har været ført

samtaler mellem det ærede medlem og mig — så kan det ærede medlem jo karakterisere dem som private, om han vil. Men det ærede medlem må da være klar over, at jeg som indenrigsminister kom til ham som ordfører for hans parti i denne sag og meddelte ham, at vi var i gang med de og de ting, og at jeg ville give ham meddelelse om det, såfremt vort arbejde ikke førte til noget, hvorefter han så kunne fremsætte sit lovforslag. Derefter sagde det ærede medlem til mig: „Ja men så skal jeg også gøre dig opmærksom på det, hvis vi fremsætter vort forslag.“ Det har det ærede medlem ikke gjort, og dermed har det ærede medlem optrådt på en sådan måde, at jeg ikke synes, det ærede medlem kan forvente alverden i denne sag fra det høje tings side. Men sagen skal gå sin gang i ministeriet, det skal jeg sørge for. Derimod tvivler jeg på, at modtagelsen og behandlingen af det ærede medlems lovforslag i udvalget bliver helt så positiv som i indenrigsministeriet. Som sagt: det skal ikke gå ud over de mennesker, det drejer sig om, blot fordi det ærede medlem og hans parti ikke holder en aftale.

(Kort bemærkning).

Ordføreren for forslagsstillerne (O. Mathiasen): Ja, det drejer sig stadig væk om denne beskyldning for ikke at holde en aftale. Nu har jeg spekuleret lidt på, hvad det var, jeg talte med den højtærede indenrigsminister om — det er jo ikke let at huske det nøjagtigt nogen tid efter, bl. a. fordi jeg betragtede det som halvvejs privat. Men skal vi endelig tale om en aftale, kan jeg oplyse, at aftalen var den, at den højtærede indenrigsminister ville drøfte denne sag med bl. a. det ærede medlem fru Else-Merete Ross og nogle radikale ministre. I denne forbindelse sagde den højtærede indenrigsminister: „Efter dette møde vil vi tage sagen op i regeringen og se, hvad der kommer ud af det, og når vi så har drøftet den i regeringen, skal jeg meddele dig, hvad der er kommet ud af den.“ Og derefter kunne vi så tage stilling til, om vi ville fremsætte vort lovforslag igen. Men jeg har ikke fået nogen besked siden, og jeg mener derfor ikke, at jeg har optrådt ukorrekt. Har jeg det, beklager jeg det.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Niels Matthiasen: Jeg foreslår, at lovforslaget henvises til et udvalg på 17 medlemmer.

Uden forhandling eller afstemning vedtoges dette forslag.

Formanden: Der er ikke mere på dagsordenen.

Folketingets næste møde afholdes i morgen, torsdag den 22. november, kl. 13 med følgende dagsorden:

1) *Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående:*

Forslag til lov om ændringer i lov om værnepligtiges anvendelse til civilt arbejde [af O. Mathiasen m. fl.].

2) *Første behandling af:*

Forslag til lov om fritagelse for beskatning af visse ydelser til kutterejere, hvis kuttere har været benyttet under den anden verdenskrig af britiske myndigheder [af Foged, Edv. Jensen m. fl.].

Mødet hævet kl. 14⁴⁵.

28. møde.

Torsdag den 22. november kl. 13.

Formanden: Ombudsmandsudvalget har afgivet betænkning over folketingets ombudsmands beretning for året 1961. Eksemplarer er omdelt.

Medlem af folketinget Otto Mørch har meddelt mig, at han ønsker til ministeren for kulturelle anliggender at stille følgende spørgsmål:

„Vil ministeren foranledige, at enkepensionister i lighed med invalide- og folkepensionister kan opnå fritagelse for radioafgift og reduktion i fjernsynsafgiften?“

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommande spørgetid.

Den første sag på dagsordenen var:

Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående forslag til lov om ændringer i lov om værnepligtiges anvendelse til civilt arbejde [af O. Mathiasen m. fl.].

Valgt blev: *Niels Matthiasen, Gerholm, Boye Hansen, Bjørn Krogh, H. Larsen (Bjerre), Otto Mørch, Helge Nielsen, Søgaard, Else-Merete Ross, Østergaard, From, Holger Hansen, Sinnbeck, Adolph Sørensen, Edv. Jensen, Erik Kragh og O. Mathiasen.*

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om fritagelse for beskatning af visse ydelser til kutterejere, hvis kuttere har været benyttet under den anden verdenskrig af britiske myndigheder [af Foged, Edv. Jensen m. fl.].

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 229, fremsættelsen i tidenden sp. 570).